

4. Bezpeka zhyttiediialnosti, tsyvilna oborona ta okhonorapratsi // Intehrovana navchalna prohrama. – K. : Osvita Ukrainy, 2005. – S. 24.
5. Nakaz № 969/922/216 “Pro orhanizatsiiu ta vdoskonalennia navchannia z pytan okhorony pratsi, bezpeky zhyttiediialnosti ta tsyvilnoho zakhystu u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy”.
6. Typova navchalna prohrama normatyvnoi dystsypliny “Okhorona prani v haluzi” dlia vyshchyykh navchalnykh zakladiv dlia vsikh spetsialnostei za osvितno-kvalifikatsiinymy rivniamy “Spetsialist”, “Mahistr”. – Kyiv. 2011.

ЛЮЛЬЧЕНКО ВЯЧЕСЛАВ. Охрана труда неотъемлемая составляющая системы подготовки будущих учителей технологий.

В статье рассмотрены базовые позиции охраны труда как неотъемлемой составляющей системы в процессе подготовки будущих учителей технологий на основе современных проблем организации изучения предмета “Основы охраны труда”. Уделено внимание на поиск путей для оптимизации содержания подготовки будущих учителей технологий.

Ключевые слова: учитель технологии, профессиональная подготовка, изучение дисциплины “Основы охраны труда”.

LYUL'CHENKO VYACHESLAV. A labour protection is an inalienable constituent of the system of preparation of future teachers of technologies.

The article describes the basic position of labor protection as an integral part of the system in the process of preparation of future teachers of technology based on modern problems of the organization studying the subject Fundamentals of occupational safety and health. Attention is paid to finding ways to optimize the content of training of future teachers of technology.

Keywords: teacher technology training, study discipline “Fundamentals of occupational safety and health”.

УДК 37.016:33]:159.954.3

Маркусь І. С.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ОБРАЗНИХ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ В ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

У статті представлена спроба розкрити проблему формування художнього образу і художньо-образних уявлень учнів в процесі трудового навчання. Представлений скорочений аналіз дидактико-методичної літератури, що дає можливість визначити місце і значення формування художнього образу і художньо-образних уявлень учнів в процесі трудового навчання.

Ключові слова: художній образ, художньо-образне уявлення, художньо-образне мислення, творчий розвиток учнів, трудове виховання, трудове навчання, образно-асоціативне мислення.

Психолого-педагогічні дослідження розвитку здібностей до творчої діяльності ґрунтуються на тому, що місце творчості в навчанні впливає з необхідності розвитку людини як особистості в його індивідуальному і

соціальному напрямках і обумовлені складом сучасного змісту освіти.

“Здатність або нездатність дитини потрібно розглядати не як носія прихованих таємничих можливостей, що протистоять середовищу, а як похідне від єдності індивіда і умов його життя на різних етапах розвитку дитини” – відмічає С. М. Васілейській. Саме це положення об’єднує розвиток здібностей з індивідуальними і суспільно-трудовими напрямками формування особистості. Реалізація можливостей особистості (розвиток здібностей) завжди пов’язана зі сферою її діяльності, яка визначається виборчим ставленням до конкретної діяльності і пов’язана зі схильністю людини до даного виду діяльності.

Саме взаємозв’язок інтересів і схильностей спонукає людину до активної діяльності, розвиток якої сприяє прояву творчих здібностей.

У сучасній психологічній літературі під творчими компонентами особистості (талановитістю) розуміють сукупність психофізіологічних якостей, необхідних для вирішення задачі тобто такого рішення, коли заздалегідь не відомий набір правил і операцій, послідовне виконання яких призводить до мети. Талановитість припускає наявність різних творчих здібностей, які поділяються на 3 групи: здібності, пов’язані з мотивацією (інтереси і схильності); здібності, пов’язані з темпераментом (емоційністю); розумові здібності.

У психологічному аспекті розвиток творчих здібностей обумовлюється наявністю таких основних складових, як: здатність до згортання розумових операцій (згортання ланцюга міркувань і заміна їх однією узагальнюючої операцією); здатність до переносу; цілісність сприйняття; готовність пам’яті; гнучкість мислення; здатність до оціночних дій; здатність до доведення до кінця (до доопрацювання деталей, до вдосконалення початкового задуму); бачення структури об’єктів; комбінування і перетворення раніше відомих способів діяльності при вирішенні нової проблеми; відкидання всього відомого і створення принципово нового підходу (способу, пояснення) тощо.

Розвиток творчих здібностей людини пов’язано не тільки з оволодінням знаннями, вміннями і навичками, а й з розвитком особливих якостей творчої особистості, склад яких в цей час виділений в психології досить виразно.

Варто відзначити, що проблема творчого розвитку особистості школяра не є новою. Значний внесок у теоретико-методологічне та психолого-педагогічне забезпечення навчально-виховного процесу зробили: Я. Коменський, Й. Песталоцці, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші схарактеризували сензитивність шкільного віку до творчості, зокрема, художньо-образної; І. Бех, Л. Божович, Л. Виготський, В. Давидов, С. Діденко, О. Леонтьєв, А. Щербо та інші довели, що молодший шкільний вік є періодом найінтенсивнішого креативного становлення; Б. Ананьєв, Р. Арнхейм, Н. Брюсова, Т. Шпікалова дійшли висновку, що трудове

навчання – унікальний навчальний предмет, який надає учням багато можливостей для творчого самовтілення, розвитку образно-асоціативного мислення, уяви, фантазії, художнього сприйняття тощо [56, с. 14-15].

Використання предметів художньо-естетичного циклу як чинника розвитку творчої особистості було предметом ряду досліджень у галузі філософії (В. Андрущенко, Є. Басін, В. Бех, І. Зязюн, Л. Коган, Г. Шевченко та ін.), мистецтвознавства (В. Аронов, М. Волков, Є. Маймін, Ф. Шміт та ін.), психології (О. Бакушинський, Л. Виготський, В. Кузін, та ін.), педагогіки (В. Вільчинський, В. Кузь, М. Лещенко, Б. Неменський, О. Рудницька, О. Савченко, Г. Тарасенко, А. Щербаков, А. Щербо та ін.). Більшість авторів цих досліджень мають “спільну позицію щодо необхідності збагачення особистості дитини цінними духовно-художніми враженнями, емоційністю сприйняття навколишнього світу, розвитком її здібностей, творчою самореалізацією” [25, с. 48].

Узагальненими ознаками творчої особистості можна назвати самостійність мислення, індивідуальність, оригінальність, неповторність, здатність до критичного погляду на попередній досвід і навколишню дійсність, до аналізу і синтезу.

Вчені довели, що в якій би сфері не формувалися такі якості особистості, як самостійність, критичність мислення, здатність до власного орієнтування та самореалізації, вони перетворюються в загальну установку, що зумовлюють творчу позицію особистості і в інших сферах життєдіяльності.

М. І. Морозов виділяє дві основи творчої діяльності: “По-перше, діалектичну єдність з умовами і законами природи і суспільства; по-друге, протиставлення людських прагнень і цілей природної і суспільної необхідності”.

Важливий внесок у визначення специфічної ланки розумової діяльності, яке надає їй чітко виражений творчий характер, зробив О. М. Леонт'єв даючи ґрунтовний психологічний аналіз процесу творчого акту, О. М. Леонт'єв в якості центральної ланки процесу виділив момент знаходження принципу, ідеї рішення.

І. С. Сумбаєв чітко встановлює поділ психіки на свідомість і підсвідомість, відроджує і поняття “інтуїція”, що розглядається як відображення підсвідомої діяльності, переважаючою на початкових етапах творчості.

Таким чином, згідно з дослідженнями, “інтуїтивне” (неусвідомлене) визнається складовою частиною творчого акту. Наприклад, в характеристиці стадій творчого процесу П. К. Енгельмейер поділяє процес творчої діяльності на 3 акти:

- 1) інтуїція і бажання (походження задуму, гіпотетичне усвідомлення ідеї);
- 2) знання і міркування (вироблення плану або схеми майбутнього

виробу);

3) вміння (конструктивне виконання виробу, що не вимагає творчості, що виконується будь-яким досвідченим фахівцем).

Значний інтерес до творчої діяльності проявляється в даний час у зв'язку з вирішенням задачі активізації пізнавальної діяльності учнів, при якій вони систематично залучаються до процесу вирішення взаємопов'язаних проблем і проблемних завдань, в результаті чого засвоюється досвід творчої діяльності і формуються творчі здібності.

Але стосовно до предметно-практичної діяльності школярів творчий процес найчастіше розглядається лише щодо технічної сторони справи. На підставі зазначених вище аспектів творчої діяльності ми можемо розглянути весь процес творчого створення нового виробу учнями, не тільки з моменту виникнення задуму і його технічного втілення у виріб, але і дані етапи, що передували.

У творчій роботі учня (при виконанні завдань художньо-конструктивного і декоративного характеру) можна виділити 4 основних етапи або фази:

1. Накопичення чуттєвого досвіду.
2. Усвідомлення ідеї, образу під впливом певних художньо-образних уявлень.
3. Осмислення засобів втілення даного задуму у виріб.
4. Технічні дії зі створення виробу.

Великий внесок у систему формування художнього бачення і мислення дітей вніс В. С. Щербаков. Основним принципом системи Щербакова був "синтез, що поєднує в собі і активне сприйняття предметів та явищ, і поступове освоєння законів зображення шляхом творчої переробки своїх спостережень в графічний, а потім в об'ємний образ".

Незважаючи на спільність сфери пізнання, різноманітність підходів та інтересів, що досліджувались призводили до того, що один і той же науковий факт отримував різне тлумачення в працях учених суміжних наук. Хотілося б ще раз розглянути таке поняття як "художній образ".

Так, філософи, які займаються проблемами дитячої художньої творчості, схильні визначати характер образності дитячих виробів терміном "естетичний образ". Застосування цього терміну володіє ознаками універсальності у сфері адекватних йому проблем, не викликає заперечення. Ніхто не стане заперечувати, що художній метод освоєння дійсності є одночасно методом естетичного освоєння світу. Освоєння естетичного об'єкта в тій чи іншій мірі може здійснюватися в самих різних видах діяльності дитини: грі, навчальній діяльності, сприйнятті дійсності, на заняттях мистецтвом, в спілкуванні з однолітками, поведінці в побуті.

Естетичне ставлення може стати художнім лише при вмісті в ньому творчого завдання і звершенні факту матеріалізації задуму по законам певного виду мистецтва у творчий продукт.

З часом проблема художнього мислення і бачення, що є одним з головних завдань творчості, стала вимагати більш широкого підходу.

В останні двадцять років у методології мистецтва відзначається зміна поглядів, вчені прагнуть по-новому провести логічний аналіз творчого процесу, з'ясувати структуру, форму і спосіб освоєння дійсності в мистецтві.

“Будь-яка творчість є творення предмету і не просто предмету, а предмету нового, оригінального, неповторного у своїй індивідуальності”. Опубліковано чимало книг, статей, що відносяться до теорії художнього образу. “Але дивна річ – на відміну від динамічного характеру самого образу – сучасне його осмислення знаходиться в стані досить стійкої внутрішньої інерції”, пише в статті “Горизонти художнього образу” М. Б. Храпченко.

Останнім часом теорія значно розширює межі “художнього образу”. Від крайнощів розгляду художнього образу тільки як ідеального об'єкта (поняття) або матеріального об'єкта (твору) з накопиченням знань в галузі соціології, психології, теорії інформації вчені приходять до комплексного розгляду художнього образу, як системи.

В дослідженні “Естетичні проблеми комплексного аналізу художнього образу” О. Мігунов прийшов до висновку, що в естетиці накопичилося достатньо матеріалу, щоб розглядати художній образ ширше, в межах всієї психіки людини, а не тільки в області ідеального. До складу художнього образу входять емоції, елементи інтуїції, асоціації та уявлення. На думку вченого, структура художнього образу включає в себе: ідеальне (абстрактний рівень розумової діяльності), психічне (інтуїтивно-емоційний рівень), матеріальне (матеріал оформлення твору мистецтва).

Такий розгляд художнього образу також має на увазі в ньому динамічний початок, що виявляється в процесуальному становленні в акті творчості змісту і форми твору.

Розглянуті вище терміни “естетичний”, “виразний” і “художньо-виразний” образ, хоча і не володіють достатньою широтою охоплення всіх компонентів художньо-творчого процесу, є все ж основними засобами формування художнього образу.

На підставі всього вище сказаного хотілося б зробити висновок, що художній образ, створюваний дітьми, володіє всіма основними якісними ознаками художнього образу у філософському розумінні, але характеризується обумовленою віком неповнотою змісту і форми, перебуває в стані відкритої для педагогічного впливу незавершеності і містить в собі потенціал розвитку.

Оскільки, як зазначають провідні вчені (Г. Костюк, О. Леонт'єв, В. Моляко, Я. Пономар'єв та ін.), “особистість найінтенсивніше формується у період шкільного віку, то саме школа покликана відіграти провідну роль у творчому розвитку школярів. Проте, в сучасній педагогіці

основної ланки загальної освіти існують певні прогалини щодо творчого розвитку учнів. Вони зумовлені репродуктивно-виконавчими видами робіт, практикою залучення до творчої діяльності здебільшого обдарованих дітей” [17, с. 19]. Внаслідок цього переважна більшість школярів перебуває поза цією своєрідною і важливою сферою виховного впливу.

Отже, виникає необхідність у глибшому вивченні сучасної вітчизняної і зарубіжної практики креативної педагогіки, теорії творчого розвитку учнів, педагогічного досвіду навчання, виховання і розвитку особистості учня засобами трудового навчання і виховання.

З цього випливає, що проблема розвитку творчої особистості учня має комплексний характер і недостатньо ґрунтовно вивчена, а тому не знайшла повного відображення у психолого-педагогічній теорії і практиці. А такий її аспект, як функціональний вплив засобів трудового навчання і виховання на творчий розвиток учнів основної школи практично залишається поза увагою вчених.

Використана література:

1. Глобчак В. Особистісно-орієнтоване навчання і виховання молодших школярів на уроках праці у початковій ланці / В. Глобчак // Рідна школа. – 2004. – № 4. – С. 19-20.
2. Горлач М. І. Трудова освіта і виховання учнів / М. І. Горлач. – К. : Радянська школа, 1989. – 124 с.
3. Грединарова Е. М. Развитие конструктивного мышления как условие успешного обучения / Е. М. Грединарова // Практична психологія та соціальна робота. – 1999. – № 1. – С. 13-14.
4. Ильина Т. А. Научно-технический прогресс и актуальные проблемы педагогики / Т. А. Ильина. – М. : Знание, 1972. – 61 с.
5. Кабиш Ю. І. Розвиток художніх здібностей дітей молодшого шкільного віку / Ю. І. Кабиш // Рад. шк. – К., 1981. – С. 48-50.
6. Калмыкова З. И. Пути развития продуктивного мышления школьников / З. И. Калмыкова // Вопр. психологии. – М., 1978. – № 3. – С. 143-148.
7. Моляко В. А. Психология решения школьниками творческих задач : учеб. пособие для студентов педагогических ВУЗов / В. А. Моляко. – К. : Рад. школа, 1983. – 224 с.
8. Тхоржевський Д. О. Система трудового навчання / Д. О. Тхоржевський. – К. : Вища школа, 1985. – 175 с.
9. Тхоржевський Д. О. Методика трудового навчання та викладання загальнотехнічних дисциплін : навчальний посібник / Д. О. Тхоржевський. – К. : Вища школа, 1985. – 175 с.

References:

1. Hlobchak V. Osobystisno-orientovane navchannia i vykhovannia molodshykh shkoliariv na urokakh pratsi u pochatkovii lantsi / V. Hlobchak // Ridna shkola. – 2004. – № 4. – S. 19-20.
2. Horlach M. I. Trudova osvita i vykhovannia uchniv / M. I. Horlach. – K. : Radianska shkola, 1989. – 124 s.
3. Gredinarova Ye. M. Razvitie konstruktivnogo myshleniya kak uslovie uspeshnogo obucheniya / Ye. M. Gredinarova // Praktichna psikhologiya ta sotsialna robota. – 1999. – № 1. – S. 13-14.
4. Ilina T. A. Nauchno-tekhnicheskii progress i aktualnye problemy pedagogiki / T. A. Ilina. – M. : Znanie, 1972. – 61 s.
5. Kabysh Yu. I. Rozvytok khudozhnikh zdibnostei ditei molodshoho shkilnoho viku / Yu. I. Kabysh // Rad. shk. – K., 1981. – S. 48-50.
6. Kalmykova Z. I. Puti razvitiya produktivnogo myshleniya shkolnikov / Z. I. Kalmykova // Vopr. psikhologii. – M., 1978. – № 3. – S. 143-148.

7. Molyako V. A. Psikhologiya resheniya shkolnikami tvorcheskikh zadach : ucheb. posobie dlya studentov pedagogicheskikh VUZov / V. A. Molyako. – K. : Rad. shkola, 1983. – 224 s.
8. Tkhorzhevskiy D. O. Systema trudovogo navchannia / D. O. Tkhorzhevskiy. – K. : Vyshcha shkola, 1985. – 175 s.
9. Tkhorzhevskiy D. O. Metodyka trudovogo navchannia ta vykladannia zahalnotekhnichnykh dystsyplin : navchalnyi posibnyk / D. O. Tkhorzhevskiy. – K. : Vyshcha shkola, 1985. – 175 s.

МАРКУСЬ І. С. Формирование художественно-образных представлений учеников в процессе трудового обучения.

В статье представлена попытка раскрыть проблему формирования художественного образа и художественно-образных представлений учащихся в процессе трудового обучения. Представленный сокращенный анализ дидактико-методической литературы, что дает возможность определить место и значение формирования художественного образа и художественно-образных представлений учащихся в процессе трудового обучения.

Ключевые слова: художественный образ, художественно-образное представление, художественно-образное мышление, творческое развитие учащихся, трудовое воспитание, трудовое обучение, образно-ассоциативное мышление.

MARKUS' I. S. Forming is artistic vivid presentations of students in the process of the labour teaching.

The paper presents an attempt to reveal the problem of forming an artistic image and artistic and visual images of students in the labor studies. The present analysis of short didactic and instructional materials, which makes it possible to determine the place and importance of art image formation and artistic and visual images of students in the labor studies.

Keywords: character, artistic, creative idea, artistic, creative thinking, creative development of students, labor education, employment training, imagery and associative thinking.

УДК 378.011.3-051:78

Макарова Е. В.

КОМПЕТЕНТІСНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

У статті розкрито сутність, зміст і значення компетентісно-методичного аспекту вокальної підготовки майбутнього вчителя музики. Окреслено групи компетенцій, володіння якими забезпечує успішність професійної діяльності вчителя музики, конкретизовано поняття вокально-професійної компетентності педагога-музиканта, уточнено зміст вокально-фахової компетентності викладача музики.

Ключові слова: майбутній вчитель музики, компетентісно-педагогічний аспект, фахова вокальна підготовка, компетентісно-методичні знання.

Сучасні трансформації в системі вищої професійної освіти України спрямовані на створення умов для підготовки спеціалістів відповідно до вимог і потреб сучасності. Це зумовлено, насамперед, прагненням нашої